

НЕ ПУЦАЈТЕ! ВОДЕ СЕ ПРЕГОВОРИ

У ноћи између 4. и 5. октобра 1941. шдине постројена је I рачанска чета у дворишту Основне школе на дрварском пијацу у Ужицу. Борцима је подељен по цео хлеб, округао, топал и мирисан бели хлеб и чета је кренула на железничку станицу. Ту се укрцала у композицију састављену од затворених теретних вагона (фуршна). Објашњено нам је да идемо у Пожегу да би помогли партизанској посади коју су напали четници Драже Михаиловића.

У ноћној тишини клопарали су точкови теретњака а борци су дремали. Из дремежа нас је тргао врло снажан тресак, ломљава вагона. Воз је стао. Мислио сам да, је наишао на мину постављену од четника и очекивао сам паљбу по возу. Искочили смо из вагона на пругу и видели да се наш воз сударио на отвореној прузи са возом који је долазио од Пожеге. Локомотиве су биле извртнуте а вагони улетели један у други. Судар ее догодио недалеко од железничке станице Расна. Из другог воза изашао је окрвављен и повређен командир Ужичке чете Слободан Секулић и рекао да су се морали повући из Пожеге пред надмоћним снагама четника. Поред Секулића повређено је још неколико бораца. Повређен је и Словенац, возовођа нашег воза, а контузован је и борац наше чете Обрад - Толе Јанковић. Тада нисам ни слутио да ћу Секулића видети поново тога дана, али у превијалишту у ужичкој болници.

На прузи смо се задржали док је успостављена веза са командантом одреда Душаном Јерковићем, који се кретао путем на челу ауто-колоне, а онда смо кренули по густој магли низ пругу према Пожеги. Уз пут смо наишли на партизана Михајла Томића, учитеља, родом из околине Пожеге (из Горобиља). Даље нам је он био водич. Налазио сам се у десетини која је била на челу колоне, а колону је водио комесар Душан Вишић. Стали смо у пољу које је било тек покошено и трава скупљена у пластиће. Тек када је свануло и када се дигла магла, видели смо да се наша десетина налази испод железничке станице на брисаном простору. Комесар нас је распоредио и наредио да не смемо пуцати без његове команде, јер се са четницима воде преговори. После извесног времена он је отишао да успостави везу са командом акције. Чим се одвојио од нас, чуо сам повике „држ те их" и четници су осули

на њега ватру рафалом из пушкомитраљеза. Био је то очигледан доказ да смо непосредно пред четничким јединицама и да нам наређења нису иста. У току јутра, чим се магла мало проредила, добро смештене и заклоњене, четничке заседе су отвориле поЈединачну ватру по нама иако ми нисмо одговарали држећи се датог наређења које нико није опозвао нити нам је каква друга наредба стизала. Очекивали смо да се врати друг Вишић, а другог старешине међу нама није било. У једном таквом пушкарању теже сам рањен у обе ноге. Помогло -сам себи толико што сам пешкиром гшвезао десну ногу изнад ране, а за леву нисам имао сличан повез. Иза тога, рањен је и Радован Максимовић из Бесеровине. Пошто је био у лежећем положају, куршум му је прострелио уста, и плећку, Ни њему нико није могао да помогне. Чим се магла дигла, четници су разоружали нас неколико одсечених од чете, здрави нису могли да се повуку преко брисаног простора. Реч је, свакако, и о несналажењу младих и неискусних бораца који су се нашли у окружењу, без старешине, а уз то нису хтели прекршити наредбу да се не пуца без команде.

Међу четницима истицао се агресивношћу један млађи човек у униформи бивше југословенске војске. Можда је униформа била и префарбана, јер је била мрке боје. Питао ме где смо пошли. Кад сам му одговорио да сам пошао да се тучем са Немцима и свим који су са њима, цинично је упитао „Је ли те Немац ранио?“ Казао сам да ме је ранио неко од њих, онда је он рекао „Ја сам те ранио“. Упутили су ме у пратњи једног четника у амбуланту у Пожегу. Прозлазећи поред железничке станице видео сам једног официра са чином капетана и шубаром са тањанком на глави. Он је издавао млаке наредбе четницима да не пуцају. Запамтио сам ту команду „Четници, за краља не пуцајте!“

Врло споро сам ишао, а пратилац уз пут није ни речи проговорио. Пушку је носио доста лежерно. У амбуланти ме је превео један лекар, а колеги који је превијао другог рањеника рекао је на немачком да ми је рана врло лоша: >>8chlecM₅ zeHg zeHХесM«. Нисам ничим показао да сам разговор разумео. Требало је да ме сместе у жандармеријску касарну на другом крају вароши, али је био проблем како ме пренети. Јавило се неколико младића, Положили су ме на носила и пренели до касарне спуштајући успут носила да би се одморили. У жандармеријској касарни био сам сам у соби а у другим собама било је још рањених. Ту ми је једна болничарка донела шољу чаја, али ме је жестоко грдила зашто нисам отишао у Краљеву војску. Рече ми да је донела чај ради моје мајке јер је и она мајка, али је њен син међу правим људима. Пошто сам одбијао да примим чај, интервенисала је девојка у униформи болничарке и са траком Црвеног крста преко руке. Убеђивала ме је да ми је узимање течности неопходно јер сам изгубио доста крви. Старија се повукла и више је нисам видео. После неколико часова дошао је да ме обиђе један лекар у пратњи

болничарке и дали су ми инјекцију против тетануса. Објаснише ми да је употребљена муниција која је лежала на разним местима и да је загађена. Да ли због овога или других разлога моје ране су зарасле после шест месеци.

У неки сат после подне чуо сам разговор у ходнику. Схватио сам само толико да се неко плаши да вде у' Ужице јер је партизански командант Јерковић на мосту пред Пожегом. На моје питање о чему је разговор, болничарка ми је рекла да би неколико фијакериста превезло рањене и теже болеснике у ужичку болницу, али да се плаше да их партизани не задрже и да им не дозволе повратак у Пожегу. Настојао сам да их болничарка увери да им се ништа зло неће догодити од партизана и да им дајем реч да ће их партизани пустити да се врате у Пожегу. Не знам да ли је ова моја вербална интервенција имала неког удела у развоју даље ситуације, али је нас неколико рањеника и болесника, смештено у два-три фијакера и кренули смо према Ужицу. На моему на Скрапежу одиста је стајао друг Јерковић и зауставио је нашу невеселу колону. Око њега су били неки другови из рачанске чете. Рекао сам укратко шта се десило као и то да сам обећао фијакеристима да ће бити враћени кућама.

Кад су рањени и болесни прекрцани у аутомобиле, кочијаши су враћени у Пожегу. Када сам им тврдио да ће бити враћени кућама пошто нас доведу у болницу, био сам у то и дубоко убеђен. Реч је била о људима из народа који су се излагали опасности од могућег поновног сукоба, а циљ наше борбе и њена, етика нису допуштали грешке према народу.

Поступак четничких власти орема рањенима и заробљенима партизанима тога дана или дан раније био је последица односа партизана и четника Драже Михајловића у то време. Ту лежи одговор зашто су и здрави заробљени моји другови пуштени после дан-два. Објашњење је донекле дато у заједничком обавештењу Главног штаба народноослободилачких партизанских одреда за Србију и команданта места Војно-четничких одреда Вучка Игњатовића, објављеног у Вестима бр. 6 од 6. октобра 1941. године. У том обавештењу изражено је жаљење што је дошло до сукоба и речено да је сукоб изазван од непријатељских елемената.

Овај докуменат је, у низу других, доказ сталног настојања Главног штаба партизанских одреда да се нађе заједнички језик са четницима и да се они укључе у борбу за ослобођење народа од окупатора. Та чињеница објашњава зашто овог пута није искоришћена према партизана у људству и оружју да се оружаном акцијом одговори на четнички напад и скрши њихов отпор. Касније у новембру, када су четници били пред коначним сломом после пораза у нападу на Ужице и када су партизани поново преузели Пожегу и поведени нови преговори, изјаснио сам се у једној анкети вођеној у болници у Севојну међу скојевцима-рањеницима, да се не праве нови споразуми већ да се иде на радикалан обра-

чун са четницима, Овакав став засновао сам на темељу бруталних поступака на Равној Гори према заробљеним партизанима међу којима је било доста мојих другова из школе и града као и због више пута прекршеног споразума од стране четника Драже Михајловића. Руководство НОП-а је гледало даље и водило рачуна о томе да је историја меродаван судија.

Мојим невољама овог бурног дана није био крај прекрцавањем из фијакера у аутомобил. Таман је аутомобил ушао у болнички круг, почео је ваздушни напад Хитлерове авијације. Поред осталих циљева „штуке“ су тукле слагалиште трофејне муниције у непосредној близини болнице. Остао сам сам у аутомобилу пред вратима хирушког одељења. Урлик „штука“ био је језив и праћен митраљеским рафалима, а облаци црно-жутог дима од експлозива бомби покривали су Крчагово. Доживео сам ја још неколико бомбардовања, али сам тај приказ посматрао кроз прозор из болничког кревета, а слика је била нешто друго, јер су „штуке“ измицале од ватре противавионског митраљеза. У току напада на вратима болнице појавио се Слободан Секулић у болесничкој одећи и посматрао бомбардовање. Доста оних који су могли да се крећу склонили су се у оближње шумарке и воћњаке па су тако учинили и моји сапутници. Ја сам морао да останем на аутомобилском седишту стрепећи да фашистички стрелац не узме на нишан и аутомобил, посматрао сам кружење авиона ш путању бачених бомби, наравно, када сам се мало прибрао. „Штуке“ су кружиле изнад града, а према Крчашву су се обрушавале из правца Забучја и Врела уз злокобно завијање. Ово невољно самоиспитивање храбрости и посматрање фашистичког оргијања прекинула је Вита Гутман, моја школска другарица. Видела ме је у колима када се појавила на вратима болнице и увукла ме у превијалиште. Тада ми је рекла да је добила задатак да се медицински збрине Слободан Секулић и да је зато ту. Самоиницијативно је организовала и мој смештај на одељењу и хирушку интервенцију. Исто вече када је дошла да ме обиђе рекла ми је да су фашисти митраљирали нашу заставу на јарболу хотела „Палас“.

Лука ДРАГОЈЛОВИЋ